

управління, вибора пути ее стратегического развития, обеспечения конституционного устройства, внутренней жизни, обеспечения благополучия, безопасности граждан и общества, защиты единства граждан–народа, общественной–политической стабильности без внешнего вмешательства. В политике безопасности Азербайджана обеспечение внутренней стабильности и безопасности требует увеличения внимания на защиту миграционных процессов внутри страны, энергетической и транспортной безопасности, эффективного управления, защиты окружающей среды, здоровья населения, сохранения информационной безопасности и др. вопросам безопасности страны.

Список использованных источников

1. Arık U. XXI yüzyılda uluslararası güvenlik sistemi ve Türkiye. – Ankara: Avrasya Etutleri, No:2, 2001.
2. Born H. Güvenlik Sektörünün Parlamenter Denetimi: İlkeler, Mekanizmalar ve Uygulamalar. – İstanbul: TESEV, 2003.
3. Buzan B. People, States and Fear: an Agenda for International Security Studies in the Post–Cold War Era, Harvester Wheatsheaf. – New York, 1991.
4. Celiloglu V. Beynəlxalq Terrorizme Qarşı Mubarizədə Azərbaycanın Rolu. – <http://www.baki-xeber.com/siyaset/221.html>
5. Hesenov E. Azərbaycan Respublikasının Milli İnkişaf və Tehlikəsizlik Siyaseti. – Baku: Letterpress, 2011.
6. Hesenov E. Haydar Aliyev və Azərbaycanın Milli Tehlikəsizlik Siyaseti // Azərbaycan. – 4 may 2010.
7. İpek H. Avrupa Birliğinin Terorizmle Mucadelesi. – Ankara, 2006.
8. Krahmann E. From State to Non–State Actors: the Emerge of Security Governance. New Threats and New Actors in International Security, Elke Krahmann (Ed.), Palgrave Macmillan, 2005.
9. Marchesin P. Yeni Tehditler Karşısında Avrupa. – İstanbul: Boyut, 2003.
10. Miller B. The Concept of Security: Should it be Redefined. Journal of Strategic Studies. – 2001. – Vol.24, No.2.
11. «Milli Təhlükəsizlik Konsepsiyası» haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. – Baku, 23 may 2007.
12. Uçar M. ve Değişen L. Tehdit algılamaları ve Türkiyenin ulusal güvenliğine yansımaları. – Malatya, 2007.

Babaev R. K., *dissertate of Philosophy and Law Institute of ANAS (Azerbaijan)*, rbabayev@pashaconstruction

The main threats to national security in modern times

The concept of security of human history is an ancient understanding. The main reason for pushing people to live in society is the need for security. One of the main functions of each state is the basis of its existence, the society to do so. After the Cold War, the impact of the globalization process on the key concepts of security, such as state, war and threat, has changed and turned into a topic of controversy. With the impact of the globalization process, security has become a multilateral, multilevel and complex concept.

Keywords: national interest, national security, threatening, terrorism, globalization.

Бабасев Р. К., *дисертант, Інститут Філософії та Права НАНА (Азербайджан)*, rbabayev@pashaconstruction

Головні загрози спрямовані на національну безпеку в сучасний час

Поняття безпеки це настільки древнє поняття, як і історія людства. Основна причина, по якій люди живуть в суспільстві це потреба людей в безпеці. Основною функцією будь–якої держави є забезпечення стабільної життєдіяльності суспільства подалі від загроз, небезпек і різних тривог яке становить основу її існування. Після «холодної війни» під впливом глобалізації ставлення до компонентів таких понять, як держава, війна і загроза швидко змінилося і стало темою для дискусій. Під впливом глобалізації безпека перетворилася в багатостороннє, багаторівневе і складне поняття.

Ключові слова: національний інтерес, національна безпека, загрози, тероризм, глобалізація.

* * *

УДК 061.327(045)

Бебик В. М.,

доктор політичних наук, професор, голова правління, Всеукраїнська асоціація політичних наук (Україна, Київ), v.beyuk.cathedra@ukr.net

М'якушко Н. С.,

директор, Полтавський інститут економіки і права, Університет «Україна» (Україна, Полтава), v.beyuk.cathedra@ukr.net

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА І СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Формування сучасного інформаційного суспільства потребує дослідження наукових категорій соціальної політики і соціальної безпеки в контексті філософії та ідеології інформаційного суспільства, використання нових інформаційно–комунікаційних технологій та соціальних мереж.

Інформаційне суспільство існує у вигляді кількох моделей: ліберальної, соціально–орієнтованої, інтегрованої, керованої і формальної. Ці моделі характеризуються різними соціальними стандартами і рівнями соціальної безпеки громадян.

Інформаційне суспільство впливає на політичну, економічну та соціальну сферу суспільства через використання сучасних інформаційно–комунікаційних технологій, соціальних мереж та формування нових соціальних стандартів та нової соціальної свідомості.

Ключові слова: інформаційне суспільство, моделі інформаційного суспільства, соціальна політика, соціальна безпека, інформаційно–комунікаційні технології, соціо–глобалістика.

Процеси глобалізації, які набули революційних темпів розвитку наприкінці ХХ – початку ХХІ століть, ґрунтуються переважно на основі масового використання сучасної інформаційно–обчислювальної техніки, інформаційно–комунікаційних технологій, професійних та соціальних комп'ютерних мереж, що вважаються основними ознаками формування глобального інформаційного суспільства [4; 5].

Формування глобального інформаційного суспільства відбувається на організаційно–функціональній основі цивілізаційно–територіальних, регіональних та національних моделей інформаційного суспільства, які тісно пов'язані між собою, але формуються і розвиваються не синхронно, з різною швидкістю свого становлення та еволюції. Глобальне інформаційне суспільство, з одного боку, є інформаційно–технологічною та соціально–комунікаційною основою для формування глобального економічного, політичного, соціального і гуманітарного суспільств, з іншого боку, знаходиться у прямій залежності від характеру та особливостей розвитку вказаних суспільств [5; 7].

В умовах формування інформаційного суспільства влада (політична, економічна, соціальна, духовна) набуває ознак інформаційної влади, сутність якої, характеризується здатністю суб'єктів інформаційно–комунікаційної діяльності інтегрувати та впливати на громадську думку, підкоряти волю людей і спрямовувати їх суспільну діяльність через систему суспільних інститутів (державних і недержавних), суспільних технологій (влади та маніпуляції), засобів масової комунікації та лідерів громадської думки [1; 7].

Вказані вище особливості здійснення інформаційно–комунікаційної діяльності в умовах формування інформаційного суспільства дають підстави говорити про феномени електронного соціального інституціоналізму (діяльність електронних соціальних інститутів) та електронної соціальної демократії (соціальну діяльність

електронного парламенту, електронного уряду, електронного суду).

Досвід формування глобального інформаційного суспільства свідчить, що в сучасних умовах соціальна практика переноситься з організації діяльності електронного уряду (відкритості урядової інформації та надання публічних on-line послуг) на створення системи електронного урядування (з використанням процедур електронної демократії) [3; 7].

В цьому зв'язку ми можемо говорити про формування **соціо-глобалістики** – науки, яка системно досліджує глобальні соціальні структури, глобальні соціальні відносини, глобальну соціальну свідомість та глобальну соціальну діяльність, які знаходяться в інтегрально-функціональній єдності та взаємодії.

Функціонування глобальної соціальної сфери потребує наявності відповідної системи соціальної комунікації між суб'єктами глобального соціального суспільства: глобальними, цивілізаційно-регіональними, національно-державними і локальними соціальними структурами влади та громадянського суспільства (соціальними групами та громадянами).

Формування глобального соціального суспільства відбувається на основі і в тісному зв'язку з формуванням глобального інформаційного суспільства, яке має свої унікальні параметри та специфіку, характерні для даного етапу цивілізаційного суспільного розвитку.

Відповідно до критеріїв функціональності інформаційного суспільства виокремлюють наступні моделі національного інформаційного суспільства: ліберальну, соціально-орієнтовану, інтегровану, керовану і формальну [3; 5].

Ліберальна модель національного інформаційного суспільства характеризується мінімальним втручанням держави в регулюванні інформаційного сектору суспільства, де провідну роль відіграють приватні підприємства і мас-медіа, для яких головним є отримання прибутку, а не здійснення соціальної політики держави.

Соціально-орієнтована модель національного інформаційного суспільства характеризується провідною роллю держави у регулюванні інформаційного сектора суспільства, збалансованому забезпеченні національних та соціальних інтересів в інформаційній сфері, переважання в інформаційній політиці стратегій соціального захисту населення.

Інтегрована модель національного інформаційного суспільства характеризується системною співпрацею державного, приватного та громадянського секторів у процесі формування інформаційного суспільства та забезпеченню соціальних інтересів громадян.

Керована модель національного інформаційного суспільства характеризується достатньо жорстким державним регулюванням інформаційної сфери суспільства та домінуванням в ній державних підприємств і мас-медіа, діяльність яких за своєю соціальною сутністю наближаються до соціально-орієнтованих моделей інформаційного суспільства.

Формальна модель національного інформаційного суспільства характеризується декларативною підтримкою розвитку інформаційної сфери суспільства за відсутності реальної соціально-економічної та техніко-технологічної бази для такого розвитку.

Національні стратегії формування інформаційного суспільства, особливості формування глобального інформаційного суспільства, цивілізаційно-територіального та регіонального розвитку певних країн теж суттєво впливають на формування національних моделей інформаційного суспільства [7].

Наприклад, *американська модель* інформаційного суспільства ґрунтується на ліберальній ідеології, яка характеризується підтримкою з боку держави діяльності приватного бізнесу в інформаційній сфері, зниженням податків, гарантуванням широкої свободи суб'єктів інформаційного ринку, мінімальним забезпеченням «соціальності» американського суспільства.

Водночас роль американської держави в експорті ідеології американської моделі інформаційного суспільства близька за принципами і методами діяльності до керованої моделі інформаційного суспільства, спрямованої на забезпечення глобального інформаційного лідерства США як інформаційної імперії.

Японська модель інформаційного суспільства, на відміну від експортно-орієнтованої американської моделі інформаційного суспільства, є більш соціальною і характеризується стратегією розвитку системи корпоративного управління на засадах владної ієрархічної піраміди.

Європейська модель інформаційного суспільства також є соціально-центричною (у порівнянні з моделлю США) і розглядає інформаційне суспільство з точки зору отримання знань як основної умови добробуту людини і держави, безбар'єрного доступу до інформації та вміння нею користуватися, взаємного проникнення культур і відкриває кожному суспільству нові можливості для ідентичного розвитку.

З точки зору здійснення соціальної політики держави в умовах формування інформаційного суспільства в Європі виокремилося кілька підходів. У Франції – роблять акцент на програмно-технічне забезпечення взаємодії держави і громадян через розбудову мереж соціальної комунікації. У Швеції робота електронного уряду базується на наданні урядових послуг громадянам, орієнтуючись на соціальні аспекти. У Великій Британії в режимі on-line британці можуть отримати консультації, соціальні послуги і пільги, повідомити про зміну місця проживання, замовити документи (паспорт, свідоцтво про народження, права водія), подати заяву до поліції, вступити до ВНЗ, зробити соціальні нарахування, сплатити податки.

Одним з важливих аспектів формування глобального інформаційного суспільства та національних моделей інформаційного суспільства є ідеологічна та соціально-структурна відмінність базису інформаційного суспільства від базису індустріального суспільства.

Соціальною основою індустріального суспільства був «середній клас», який склався переважно з кваліфікованих робітників і службовців, зорієнтованих на соціально-економічні цілі суспільства, своєї соціальної групи, конкретного індивіда.

Принципово іншою соціальною основою інформаційного суспільства є соціально-віртуальний «інтелектуально-інформаційний клас» – працівники мас-медіа та інформаційного програмно-технологічного бізнесу, фрілансери, учасники соціальних мереж, які

переважно не мають спільних соціально-економічних цілей, контролюються крупним олігархічним бізнесом, спецслужбами і латентними соціальними групами, відрізняються ідейно-політичними поглядами і культурно-цивілізаційними цінностями.

Формування соціально-віртуального «середнього класу» інформаційного суспільства руйнує традиційний «середній клас» індустріального суспільства, що приводить до більш жорсткого по своїй суті соціального протистояння.

Традиційне соціальне протистояння буржуазії і найманих працівників, яке переважно обмежувалося соціально-економічною сферою суспільства і наповнювалося імперським геополітичним змістом, доповнюється протистоянням цивілізаційно-культурним, національно-релігійним, соціально-інтелектуальним та соціально-психологічним, яке підсилюється і маніпулюється глобальними засобами масової комунікації.

Формування інформаційного суспільства несе в собі не тільки позитивні моменти, пов'язані з покращенням доступу до інформації, підвищенням ефективності та продуктивності праці на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Водночас, зростають і можливості маніпулювання суспільною свідомістю, ведення інформаційних війн, бюрократичного і олігархічного регулювання доступу до інформації не тільки на техніко-технологічному, але й на політичному та глобально-комунікаційному рівні.

Дослідження особливостей формування і реалізації соціальної політики та безпеки в умовах формування інформаційного суспільства вимагають перегляду основ формулювання ідейно-теоретичних та соціо-технологічних основ здійснення соціальної політики держави, коли питання інформаційної безпеки громадян, соціальних груп та держав ми повинні розглядати в контексті гарантування соціальної безпеки вказаних вище індивідів, соціальних груп та держав.

До найважливіших соціальних функцій держави належать: формулювання завдань соціального розвитку суспільства, здійснення законотворчої діяльності у соціальній сфері суспільства, забезпечення соціальної політики та соціальної безпеки громадян, які в умовах формування і становлення інформаційного суспільства забезпечуються регулюванням соціально-політичних та інформаційно-комунікаційних відносин між індивідами та соціальними групами.

Розвиток системи соціальних структур, соціальних мереж та інформаційно-комунікаційних технологій суттєво розширив перелік суб'єктів соціальної політики за рахунок недержавних, неурядових організацій, які спроможні ефективно здійснювати функції реалізації соціальної політики в умовах становлення інформаційного суспільства.

Соціальна політика реалізується шляхом розробки і ухвалення законодавчих актів (законів, указів президента, постанов уряду) і затвердження цільових соціальних програм, які мають розроблятися органами державної влади за участі громадян, що передбачає існування симетричної комунікації між урядовими структурами, соціальними групами і громадянами.

Ефективна соціальна політика, разом з продуманою і виваженою інформаційною політикою держави, є основою стабільного стану та розвитку політичної

системи суспільства. А сама соціальна політика є основою і важливим елементом будівництва соціальної держави в умовах формування інформаційного суспільства.

Соціально-правова держава, яка по своїй сутнісній природі характеризується особливим наголосом на забезпеченні соціальної політики та соціальної безпеки, в умовах становлення інформаційного суспільства повинна забезпечити: участь індивіда у політиці та економіці; діяльність державних інститутів, які охороняють право на життя, свободу, власність; стабільність роботи соціальних систем: економічної, культурно-освітньої, соціального забезпечення [3].

В цьому зв'язку потрібно зробити особливий наголос на справедливості розподілу державою між всіма громадянами та соціальними групами ресурсів інформаційного суспільства. Враховуючи, що в умовах формування інформаційного суспільства інформація та знання виходять на провідні позиції, забезпечення соціальної справедливості та соціальної безпеки є важливою основою для соціального партнерства між державою і громадянами, суб'єктами і об'єктами ринку.

В такому контексті, соціальна політика в умовах формування інформаційного суспільства повинна визначати зміст і рівень соціальності держави, формулювати соціально-правові відносини у суспільстві, гарантувати симетричну соціальну комунікацію держави і громадянського суспільства.

А соціальну політику і соціальну безпеку держави в умовах формування інформаційного суспільства правомірно розглядати як політику, спрямовану на скоординоване через інформаційну сферу суспільства функціонування економічної, політичної та соціальної сфер суспільства, на основі забезпечення гідного рівня життя, соціального захисту, соціальної та інформаційної безпеки громадян, соціальних груп та суспільства в цілому.

За умови формування глобального інформаційного суспільства та національних моделей інформаційного суспільства проблеми соціального захисту та соціальної безпеки громадян, соціальних груп та держав ми можемо розглядати також і в інформаційному аспекті забезпечення соціального захисту і соціальної безпеки вказаних вище індивідів, соціальних та етнічних груп, держав і груп держав.

Серед основних функцій соціальної політики в соціально відповідальній державі, яка розвивається в умовах формування інформаційного суспільства виокремлюють наступні функції: формулювання завдань соціального розвитку суспільства, забезпечення реалізації політики соціального захисту та соціальної безпеки на основі використання сучасних соціальних інформаційно-комунікаційних технологій, технік і засобів соціально-політичного менеджменту та маркетингу, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в діяльності соціальних структур влади та громадянського суспільства.

Таким чином ми можемо стверджувати, що головною метою соціальної політики держави в умовах формування інформаційного суспільства є встановлення та регулювання відповідних політико-правових та інформаційно-комунікаційних відносин між суспільством та індивідами шляхом здійснення

та регулювання вказаних відносин між індивідами та соціальними групами, до яких належать дані індивіди.

Традиційні підходи аналізу соціальної політики передбачали, що суб'єктами соціальної політики і соціальної безпеки виступають переважно державні структури [1]. Але перетворення традиційної держави в соціально-правову державу, запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в соціальній сфері сприяли тому, що питання соціальної політики та соціальної безпеки почали реалізовуватися соціальними структурами громадянського суспільства.

Соціальна політика технологічно здійснюється шляхом розробки і ухвалення законотворчих (законів) та нормотворчих (указів президента, постанов уряду) державних актів та затвердження цільових соціальних програм, що мають (в ідеалі) розроблятися органами представницької та виконавчої влади за активної участі громадян.

Ефективна соціальна політика держави має бути спрямована на забезпечення гідних соціальних стандартів життя громадян, гарантування їх соціальної безпеки і стабільності політичної системи суспільства, яка в умовах формування інформаційного суспільства має реалізовуватися на основі принципу соціальної справедливості, зокрема, і в інформаційній сфері суспільства [2; 7].

Основні завдання соціальної політики держави повинні реалізовуватися на основі принципів: соціального партнерства, соціальної солідарності, субсидіарності, справедливого розподілу благ, соціального страхування, соціального забезпечення зайнятості, забезпечення безпеки і достойних умов оплати праці [1].

Реалізація принципів соціальної політики повинна здійснюватися на основі забезпечення прав громадян на отримання частини суспільного добробуту, зменшення соціально-ринкової нерівномірності в доходах, забезпечення свободи, справедливості, гідності особистості, активної участі громадян у суспільному житті, вдосконалення соціально-правових механізмів забезпечення основних соціальних прав та соціальної безпеки громадян [1; 2].

Соціальна політика держави здійснюється через організацію і функціонування інститутів соціально-правової держави та громадянського суспільства і реалізується через наступні чинники: соціально-економічне регулювання (економічна сфера), гарантування політичних прав (політична сфера), забезпечення соціальних стандартів (соціальна сфера); забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки громадян, соціальних груп та держави (інформаційно-комунікаційна сфера) [3].

В умовах формування глобального інформаційного суспільства та національних моделей інформаційного суспільства принцип соціальної справедливості по відношенню до рівного і вільного забезпечення доступу громадян до інформації, знань, науки, ресурсів освіти і культури набуває особливо важливого суспільного значення [5; 6].

При такому розумінні соціальної політики і соціальної безпеки в умовах формування інформаційного суспільства, на нашу думку, потрібно змінювати підходи до розуміння змісту і рівня розвитку соціальності держави,

формулювання осучаснених соціально-правових відносин у суспільстві, гарантування симетричної соціальної комунікації і взаємодії соціально-політичних структур держави і структур громадянського суспільства при розробці і здійсненні соціальної політики держави.

Отже, соціальна політика та соціальна безпека в умовах формування сучасного інформаційного суспільства має розглядатися як суспільний феномен, який системно інтегрує соціальні відносини, соціальні процеси, соціальні цінності, соціальні стандарти, задоволення соціальних та освітньо-культурних потреб та інтересів громадян, соціальних та етнічних груп, нації та держави.

Список використаних джерел

1. Бебик В. Політологія: наука і навчальна дисципліна / Валерій Бебик [Підручник]. – К.: Каравела, 2009. – 496 с.
2. Бебик В., Куйбіда В. Депутатська діяльність у системі публічного врядування: навч. посіб. / Валерій Бебик, Василь Куйбіда. – Київ: НАДУ, 2017. – 372 с.
3. Бебик Валерій; М'якушко Надія. Соціально-правова держава: концепція, політика, принципи // Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal, 02 (14). – Available at: https://sp-sciences.io.ua/s2617747/bebyk_valeriy_mjakushko_nadiya_2017_social-legal_state_concept_policy_principles_social_and_human_sciences_polish-ukrainian_scientific_journal_02_14 (accessed 08 July 2017).
4. Бебик Валерій. Інфо-комунікаційний менеджмент: поняття і типологія // Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки». – 2017. – №13. – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2996/2687
5. Бебик Валерій, 2016. Інформаційне суспільство України [Video]. – Available at: <https://civilization-ua.io.ua/va1f08bd618f8b46d8c47f68b31029b47>
6. Бебик Валерій, 2016. Інформаційна безпека [Video]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=CynLMjot6k>
7. Інформаційно-комунікаційна демократія: монографія / за наук. ред. С. О. Довгого. – С.: Вид. СВС Панасенко І. М., 2015. – 420 с.

References

1. Bebyk V. Politologija: nauka i navchal'na dyscyplina / Valerij Bebyk [Pidruchnyk]. – K.: Karavela, 2009. – 496 s.
2. Bebyk V., Kujbida V. Deputats'ka dijal'nist' u systemi publicznego vryaduvannja: navch. posib. / Valerij Bebyk, Vasylyj Kujbida. – Kyi'v: NADU, 2017. – 372 s.
3. Bebyk Valerij; Mjakushko Nadija. Social'no-pravova derzhava: koncepcija, polityka, pryncypy // Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal, 02 (14). – Available at: https://sp-sciences.io.ua/s2617747/bebyk_valeriy_mjakushko_nadiya_2017_social-legal_state_concept_policy_principles_social_and_human_sciences_polish-ukrainian_scientific_journal_02_14 (accessed 08 July 2017).
4. Bebyk Valerij. Info-komunikacijnyj menedzhment: ponjattja i typologija // Mizhnarodni vidnosyny. Serija «Politychni nauky». – 2017. – №13. – Rezhym dostupu: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2996/2687
5. Bebyk Valerij, 2016. Informacijne suspil'stvo Ukraini'ny [Video]. – Available at: <https://civilization-ua.io.ua/va1f08bd618f8b46d8c47f68b31029b47>
6. Bebyk Valerij, 2016. Informacijna bezpeka [Video]. – Rezhym dostupu: <https://www.youtube.com/watch?v=CynLMjot6k>
7. Informacijno-komunikacijna demokratija: monografija / za nauk. red. S. O. Dovgogo. – S.: Vyd. SVS Panasenko I. M., 2015. – 420 s.

Bebyk V. M., doctor of political sciences, professor, chairman of the board, All-Ukrainian Association of Political Sciences (Ukraine, Kyiv), v.bebyk.cathedra@ukr.net

Mjakushko N. S., director, Poltava Institute of Economics and Law, University «Ukraine» (Ukraine, Poltava), v.bebyk.cathedra@ukr.net

Social policy and social security in conditions formation of an information society

The formation of a modern information society requires the study of scientific categories of social policy and social security in the context of the philosophy and

ideology of the information society, the use of new information and communication technologies and social networks.

The information society exists in the form of several models: liberal, socially oriented, integrated, managed and formal. These models are characterized by different social standards and levels of social security of citizens.

The information society affects the political, economic and social spheres of society through the use of modern information and communication technologies, social networks and the formation of new social standards and new social consciousness.

Keywords: *information society, models of information society, social policy, social security, information and communication technologies, socio-globalistics.*

* * *

УДК 346:613,8:614,39

Біланов О. С.,
аспірант, Харківський національний
педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди
(Україна, Харків), oleg27bilanov@gmail.com

НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА УЯВЛЕННЯ ПРО ЗДОРОВ'Я ТА ХВОРОБУ

Проаналізовано феномен здоров'я та хвороби. Розглянуто нормативно-правове забезпечення прав людини у сфері медичної діяльності.

Стаття має на меті теоретичний аналіз сутності понять здоров'я та хвороби, дослідження сучасної законодавчої бази, що регламентує діяльність національної системи охорони здоров'я України.

Основні висновки: здоров'я людини є найважливішим чинником соціокультурного розвитку і в той же час само залежить від соціальних умов, в яких предмети його родової сутності. Без здоров'я неможливе відчуття повноти людського життя, оптимальне задоволення психофізіологічних, економічних і духовних потреб. Проблема збереження здоров'я є складною, важливою і актуальною в сучасних умовах.

В умовах формування правової соціальної держави реалізація політики, що спрямована на охорону здоров'я населення і реформування системи охорони здоров'я, можлива лише шляхом прийняття належної нормативно-правової бази.

Ключові слова: *здоров'я, хвороба, охорона здоров'я, національне законодавство, медицина, медичне право.*

В останні десятиліття світова наука розглядає проблему здоров'я в широкому розумінні як одну з глобальних проблем, вирішення якої обумовлює не тільки кількісні і якісні характеристики майбутнього розвитку людини, а й навіть сам факт її подальшого існування як біосоціального виду.

Хоча права людини в галузі охорони здоров'я в Україні захищені цілою низкою ратифікованих міжнародних документів, зокрема, такими як: Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Конвенція про права інвалідів, Конвенція про права дитини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Європейська соціальна Хартія, а також Національним законодавством, яке базується передусім на Конституції України, Законах України, серед яких провідну роль відіграє Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», постановах Кабінету Міністрів України, відомчих нормативно-правових актах [2], національна система охорони здоров'я потребує докорінних та виважених змін, які необхідно спрямувати на збереження і зміцнення життя й здоров'я населення і створення належних умов для реалізації вищезазначених прав на охорону здоров'я в нашій державі.

Метою статті є теоретичний аналіз сутності понять здоров'я та хвороби, дослідження сучасної законодавчої бази, що регламентує діяльність національної системи охорони здоров'я України.

Феномен здоров'я людини протягом всієї історії розвитку людства привертая увагу багатьох дослідників

[1; 5; 6; та ін.], які напрацювали велику кількість різноманітних характеристик цього явища.

Ще в античну епоху здоров'я розглядалось в контексті найвищого блага античного світорозуміння – краси та гармонії. Гіппократ, Платон, Аристотель дотримувались думки про те, що здоров'я, це – гармонія тілесних і душевних якостей, а хвороба вважалася порушенням цієї гармонії та балансу тілесно-душевних сил. Зокрема, Аристотель пояснював, що: «здоров'я людини – щастя. Найбільше щастя полягає у пречудовій мудрості. Людське щастя розкривається у розсудливості та цнотливості. Насолода людини – у діяльності, а фізичний стан має поєднуватися з душевною активністю». Платон порушенням гармонії та помірності пояснював не лише тілесні, а й душевні хвороби, з яких найважчі ті, що виникли з порушення рівноваги між стражданням і задоволенням.

Грецький лікар, хірург і філософ римської доби Клавдій Гален, який своїми трактатами з анатомії, фізіології, гігієни та патології, зробив значний внесок у розвиток медицини вважав, що: «здоров'я це стан, в якому ми не відчуваємо болю і який не заважає виконувати функції нашого щоденного життя: брати участь у керівництві, митися, пити та їсти і робити усе інше, що ми хочемо».

У своїх працях видатний давньоримський науковець, теоретик медицини часів імператорів Августа та Тіберія Авл Корнелій Цельс, пов'язував здоров'я з кліматом; також в його вченні наявна ідея перед хвороби – стану, коли тіло вже нездорове, однак ще не хворе, до хвороби з'являються певні ознаки. Про те, що поняттям здоров'я та хвороби Корнелій Цельс приділяв велику увагу свідчать його афоризми: «Надзвичайне наповнення шлунка шкідливо для здоров'я», «Не важливо, що викликає хворобу, важливо, що її усуває» та «Хвороби не красомовством, а ліками виликаються» [8].

У епоху Відродження лікар Парацельс (Філіп Ауреол Теофраст Бомбаст фон Гогенгейм), вивчав лікувальну дію різних хімічних елементів і сполук, зблизивши хімію з медициною, сформулював погляд на певні начала людського організму: ртуть – дух, сіль – тіло, сірка – душа. Відповідно, здоров'я – це гармонійне співвідношення цих начал.

Представники філософії та медицини Нового Часу (Ф. Бекон, Т. Гоббс, Д. Локк, Д. Юм та ін.) пов'язували здоров'я саме з тілесним здоров'ям. Звідси й розуміння здоров'я як найвищого блага та головної цінності людського життя. Завданням медицини в цьому смислі виступає продовження життя та збереження здоров'я.

Науковці використовують багато визначень і показників різного змісту, які висвітлюють різні аспекти феномена здоров'я (профілі здоров'я, його рівні, складові тощо). На сьогодні існують близько 300 визначень цього поняття.

Е. Г. Булич та І. В. Муравьов наводять 99 визначень терміна «здоров'я», стверджуючи, що різноманітність уявлень про нього була й залишається природним результатом недостаті знань про сутність здоров'я [3, с. 35–52]. Самостійним питанням проблеми здоров'я є класифікація та аналіз вже запропонованих визначень. У зв'язку з цим привертає увагу робота П. І. Калью, в якій представлено понад 80 дефініцій здоров'я, запропонованих представниками різних наукових шкіл